

Szűcs Jenő: A magyar nemzeti tudat kialakulása
Magyar Őstörténeti Könyvtár 3. Sorozatszerkesztő Zimonyi István
Szeged, 1992, 330 old.

A magyar történetírásban hosszú ideig szinte általános volt az a nézet, hogy a világ jelenségei örökérvényű kategóriákba rendezhetők, s a múlt csak általuk írható le. Az efféle felfogás buktatóira és tarthatatlanságára az 1960-as években Molnár Erik egyik írása nyomán éveken át fel-fellángoló ún. „nacionalizmus”-vita kapcsán éppen e könyv szerzője mutatott rá, aki észrevette, hogy a nemzetfogalomnak is van történetisége, s kialakulását, előzményeit tárgyyszerűen, érzelmeiktől és prekonceptióktól mentesen elemezte. Ezzel kapcsolatos írásai, amelyek mintegy a vitára is pontot tettek, később összegyűjtve önálló kötetben is megjelentek (Nemzet és történelem, Gondolat Kiadó, Budapest, 1974.). A József Attila Tudományegyetem Őstörténeti kutatócsoportja sorozatának harmadik kötete Szűcs Jenőnek e tárgykörben végzett kutatásait összegzi.

A könyv lényegében a szerző 1970-ben megvédett kandidátusi disszertációját tartalmazza („Gentilizmus”. A barbár etnikai tudat kérdése. A középkori „nemzeti” tudat prehistorikuma), mely Európa egészére vonatkozóan tárgyalja azt, hogy amit a középkorban „nemzetinek” tekintettek, az nem valami organikusan ősi vagy „természetes” képződmény volt (amire eredetileg a latin *natio* fogalma utalt), hanem éppen az ősi tartalmak meghaladása révén valami egészen új minőség, az európai történelem 13. században kibontakozó társadalmi, politikai és intellektuális átalakulásainak következménye.

Európában az ezredforduló táján, 900–1100 között rajzolódott ki azoknak a történeti képleteknek a körvonalai, amelyek előzményeit, kereteit képezték a későbbi nemzeti struktúráknak. Ekkor azonban még nem „nemzeti” keretek voltak, hanem csak bizonyos nagyobb politikai és nyelvi kere-

tek, amelyek között majd a későbbi századok folyamán a tágabb (keresztény–univerzális) és szűkebb (hűbéri–lokális) integrációs formákkal szemben kialakulnak az európai történelem sajátos és meghatározó tényezői, a nemzetek. Az ezredforduló táján Európát a társadalmi, politikai és etnikai struktúra terén még teljes „aszinkron” jellemezte. A nyugati és a déli területeken már egy kialakuló hűbéri világ (mely genezisében még közvetlenül vagy közvetve az antikvitással érintkezett, s már túljutott „kora feudális” történetén), a keleti és északi sávban pedig csak most kezdett formálódni egy olyan korai feudális struktúra, amely egyúttal igyekezett a nyugati „idősebb” régióhoz idomulni, eltávolodva saját korábbi prefeudális („barbár”) korszakától. Az ezredforduló idején nem csupán az általános társadalmi–politikai viszonyok terén mutatkozott „aszinkron”, hanem a nyelvi és politikai keretek jellegét, minőségét és geneziséét illetően is. Nyugaton a barbár germán *gentes* etnikai kötelékei, tradíciói, csoporttudata és a középkor dereka óta formálódó *nationes* között semmiféle közvetlen kontinuitás sem volt, hiszen nem képződött gót, frank vagy langobárd „nemzet”. E népcsoportok sok évszázad múltán egy formálódó nagyobb nemzeti keretek (franciák, németek, spanyolok, olaszok) részeivé váltak. Közép-Kelet- és Észak-Európában, ahol egy későbbi kezdetű, időben viszonylag gyorsabb, jellegében pedig tagolatlabb történeti fejlődés vette kezdetét, az eredeti etnikai és a későbbi nemzeti keretek közötti diszkontinuitás nem volt jellemző. E fiatalabb régióban régi etnikai képződmények (lengyelek, magyarok, svédek, dánok, norvégok, stb.) adtak nevet, képezték gerincét, határozták meg jellegét a későbbi politikai nyelvi kereteknek is.

Szücs Jenő szerint azok a történeti folyamatok, amelyek Kelet- és Észak-Európában a 9–10. században vették kezdetüket, sok tekintetben belső rokonságot mutatnak Nyugat- (és Dél-)Európa kora középkori jelenségeivel. A feudalizmus kialakulása vonatkozásában az analóg jelenségek 4–5 évszázados távolságban rokonítják a két régiót, hiszen Európa kialakulása olyan félévezredes folyamat volt, melynek első felében az antik-keresztény római világ öröksége és a különböző barbár (jórészt germán) népek, második felében a formálódó feudális-keresztény Európa magva és az újabb barbár (jórészt nem germán) népalakulatok kerültek egymással kapcsolatba. A régi barbárok legyőzték ugyan Rómát, de a romjaiban is továbbélő antik világ, majd a korai feudális fejlődés jórészt abszorbeálta magukat a győzteseket is mint társadalmi, politikai és etnikai egységeket; az új barbárokat pacifikálta és magához hasonlította ugyan az ezredforduló körüli Európa, de bizonyos értelemben véve egy politikai és etnikai status quo épen hagyásával.

A szerző részletesen elemzi azt a folyamatot, melynek során a népvándorlás kori mozgásban lévő germán politikai-katonai szerveződések sajátos etnikai, ún. „gentilis” tudata helyén egy területiális alapokra épülő újfajta azonosságtudat alakult ki. A ma „nép” szóval fordított *populus* a római szemlélet számára csak egyféle, a *populus Romanus* jelentésben volt használatos, s e megjelölés a nyelvtől függetlenül a római polgárjoggal rendelkezők politikai közösségére vonatkozott. A *populus* valójában a „politikai társadalom” (*civilis societas*) fogalmát fedte. E társadalom és politikai államának keretein kívül éltek a *gentes et nationes*. Az antikvitás nyelvén mindkét szó egyszerűen a „barbárok”, a későantik-keresztény terminológiában a „pogányok” szinonimája volt, és a római (s keresztény) *populus* körén kívül eső világ összefoglaló megjelölésére szolgált. Az ún. „civilizált világ” már Herodotos óta felfigyelt arra, hogy az egyes népek (*gens, natio*) közösségi tudatában domináns

szerepet játszott a közös őstől való lezármazás hite, a nyelv, a viselet, a hiedelemvilág, a szokások, erkölcsök azonossága. A két szó között azonban mégis tettek bizonyos különbséget a rómaiak: a konkrétan megnevezett, Rómával kapcsolatba került, politikai és hadi vonatkozásban határozott karakterű népek megjelölése általában a *gens* volt. E szó jelölte általában a „politikailag szervezett barbár nép” fogalmát. Az olyan fejletlenebb törzsekre és népcsoportokra, amelyek az antik szemlélet számára elsőrendűen „természeti értelemben” léteztek, a *natio* megnevezést alkalmazták. Az ógermán *theudo* alakra visszamenő „nép” jelentésű szavak (gót *thiuda*, frank *theod*, stb.) is szerves és megbonthatatlan egységben fejezték ki az „egyazon eredetű sokaság (vérközösség)”, és ugyanakkor a „politikailag szervezett (egyazon uralkodó alá tartozó) nép” fogalmát. A germán fejlődésben az uralkodói hatalomnak a vándorlások idején kialakult új formája, a „hadi királyság” játszotta a meghatározó szerepet, amikor valamely tekintélyes hadvezér több törzs és törzstörődék erejét egyesítette egy-egy hadi vállalkozásra vagy honfoglalásra. Az uralom eleinte ideiglenes volt, sorsa a hadisikerektől függött, ahogy kezdetben a népkötelékek sem voltak egyebek könnyen felbomló, laza, etnikailag heterogén vándorlási kötelékeknél, melyekhez alkalmoszerűen újabb és újabb néprészek csatlakoztak vagy szakadtak le belőle. A népképződés rendszerint nem egyenrangú és zárt törzsi kötelékek „szövetségén” alapult, hiszen a különféle töredékek és néprészek időben is különböző fázisokban csatlakoztak egy domináns szerepet játszó törzshöz, „gentilis” maghoz, melynek hagyományai köré idővel az egész nép tradíciói kristályosodtak, de természetesen a kölcsönhatások jelentőségét sem lehet figyelmen kívül hagyni. Minél erősebb volt egy népkötelék, annál több idegen etnikai elemet vonzott. A különféle etnikumú heterogén csoportokból új, nagyobb népalakulatok képződtek (frankok, alemannok, bajorok, thüringek, szászok, stb.), amelyeknél a hipotetikus

eredetmítosz mellett a fő közös tudati elemet a szokások és a jog közössége adta. A jogközösséghez tartozás jelentette a „társadalomhoz” tartozást, a társadalmat pedig az etnikai közösség jelentette.

A közfelfogással ellentétben, miszerint az Imperium Romanum felbomlása a káosz jegyében következett be, Szücs Jenő arra hívja fel a figyelmet, hogy a barbárok sok mindent tanultak Rómától, a római világ pedig gazdasági, társadalmi és kulturális értelemben jóval túlélte a politikai bukást. Az Orbis Latinus „barbarizálódása” együtt járt a barbár királyságok „romanizálódásával”. Hosszabb-rövidebb időn át azonban a római lakosság és a germán népelemek éles konfliktusokkal különültek el egymástól. Azáltal, hogy a barbár uralkodók rómaiak tömegére és idegen germán népcsoportokra is kiterjesztették hatalmukat, a királyság elszakadt a *gens* személyi kötelékektől és de facto területiális uralommá alakult. Másrészt a „római” felfogás is átalakult: 500 után a patrisztika leszámolt a római és keresztény Imperium szükségképpen egybeesésének képzetével. Egyetlen birodalom létezik csak, az Imperium Christi, melynek földi kerete az egyház.

Az új államalakulások, területiális alapú királyságok kezdetét mindenütt vérfürdők jelezték, ám ezt a királyok nem a rómaiak, hanem saját törzsi arisztokráciájuk és népiük körében rendezték, amikor a „gentilis” struktúra a „romanizálódó” s kereszténnyé váló hatalom legfőbb akadályává vált. A germán uralkodók egyre inkább arra törekedtek, hogy ledöntsék a válaszfalakat a királyság barbár és római népessége között, s ezzel párhuzamosan az állam területiális szervezete és a feudalizáció folyamata alulról ásta át a „gentilis” struktúra elemeit. Miután a tradicionális kötelékek elszakadtak, a rómaiak és a germánok külön „társadalmat” helyett egyre inkább előtérbe került a település, a gazdasági-társadalmi érdek és életforma szociális rétegződés szerint kialakuló tényleges közössége. A társadalom mindennapi életébe egyre mélyebben hatolt be a

kereszténység, így a régi germán hitvilág felbomlásával a „gentilis” hagyományok legfőbb ideológiai kötőeleme foszlott szét. A rómaiak és germánok összeolvadása különböző államalakulatokban más-más ütemben zajlott le. Leghamarabb azok a népelemek romanizálódtak, melyeknek két-három generáción belül politikai szerepe is megszűnt (keleti gótok, burgundok). Az etnikai összeolvadás minden jel szerint leg hamarabb a társadalom két szélső pólusán következett be: az arisztokráciában és a római *colonus*oknak a germán szolgareteggel (s a közéjük süllyedő félszabad és szegényebb szabad elemmel) egybeolvadó tömegében. Végeredményben a 6–9. századi asszimilációs folyamat során a Mediterraneum térségébe behatolt germán népek kivétel nélkül elvesztették nyelvüket, etnikai jellegüket. Szücs Jenő megállapítja, hogy a korai középkor folyamán az államot megteremtő nép neve etnikai tartalomtól függetlenül egy-egy királyság szabad rétegének, másik vonatkozásában, szűkebb értelemben egy-egy régió megnevezésévé vált. Így például a *populus Franconum* a szabad harcosokat, majd egyre inkább az összbirodalom előkelőinek vékony rétegét kezdte jelenteni, míg például a Francia fogalom a 7. századtól a Loire-től Északra, Burgund és a Rajna közé eső vidékre szűkült össze, majd a 9–10. század folyamán pedig összezsugorodott a Párizs környéki területekre. Ez utóbbi tendenciát követte a népmegnevezés is, amely immár egyszerűen az adott nevű terület alattvalóinak összességét fogta át. A szociális és területiális hovatarozás egyre nagyobb szerepet kapott a közösségi tudatban; a származás (*natio*) szempontjából az etnikai eredet fokozatosan elhomályosult. 800–900 körülre a Rajnától nyugatra eső térségben (Gallia, Hispánia, Itália) már csaknem nyomtalanul felbomlottak az egykori etnikai kötelékek, legfeljebb nevük maradt fenn egy-egy terület névében (pl. Lombardia). Az új „nemzetek” térbeli keretei itt a hűbéri territorializáció mentén alakultak ki. Még a Rajnától keletre eső területeken a 800-as évektől egyre na-

gyobb szerephez jutó törzsi hercegségek sem voltak közvetlen folytatásai a régi „gentilis” jellegű szerveződéseknek. Sem a régi törzsi elem szállásterülete és a hercegségek határai nem fedték egymást, sem a régi jogi–etnikai tradíció nem maradt meg törések és módosulások nélkül. A német területeken kialakult törzsi hercegségek is a territóriumon alapultak.

A kora középkori etnikai tudat nyugat-európai változásainak áttekintését követően Szűcs Jenő a magyarság csoporttudatának alakulását vizsgálja. A korabeli nyugati forrásokat elemezve megállapítja, hogy a keresztény Nyugat szemléletében lényegében összemosódtak a 9–10. században megjelent új barbárok (normannok, magyarok, szaracénok, stb.), többnyire azonban mégis hol a hunok, hol az avarok maradványait vagy leszármazottait látták a magyarságban. Az előmagyarság, ez a nem „török”, de alapvetően „törökös” népalakulat a steppei törökös nomád világ integráns részeként, annak legnyugatibb szárnyát alkotva került bele az európai népmozgások sodrába. A szerző véleménye szerint az eredetileg *mogyeri, magyeri*, vagy pontosabban talán *madzseri*-féle formában hangzott népnév akkor képződhetett, amikor az önmagát így nevező csoport (törzs?) ugor nyelvokonaitól elszakadva nyelvileg idegen (török) csoportok közt különítette el magát (i.e. 1000–500 táján). Valószínű azonban, hogy még az első írásos források idején (527 körül) sem volt összefoglaló neve egy törzscsoportnak — az „előmagyarságnak” —, hanem annak csak egyik törzsét jelölte. Szűcs Jenő is elfogadhatónak tartja azt a hipotézist, hogy a vezető szerepet játszó magyeri törzs neve vált idők folyamán a kiszélesedő és integrálódó egész népalakulat összefoglaló nevévé. Hogy valamely politikai-hadi tekintetben domináns törzs neve átszáll egy tágabb népalakulatra, Keleten és Nyugaton egyaránt elterjedt kísértő jelensége volt az etnogenezisnek, melynek során a tágabb közösség több-kevesebb módosulással átvette a vezető törzs tradíciót, köztük a mitikus eredetközösség elemét is. A

vérközösség gondolata utólag hitelesítette a kialakult népköteléket. Az archaikus eredet-hagyomány (csodaszarvas monda) tanúsága szerint az eredetközösség hite a későbbi uralkodó dinasztiától (Árpád-ház) függetlenül, már annak uralmát megelőzően kialakult. Mindezt az arab, perzsa, majd későbbi keresztény források is megerősítik, amikor arról szólnak, hogy a Volga-vidéki baskirdok körében élt a nyugatra vándorolt magyarsággal a leszármazás fonálán nyilvántartott történeti leszármazás tudata. Ha a nyugatra szakadt népcsoport emléke sok évszázadon át megrögződött a Volga-vidéken, az csak úgy képzelhető el, ha a közös eredet hite valamilyen formában már a népkötelék kettészakadása idején kialakult. A Perzsiába költözött *szavárd* magyarokkal a 10. században még rendszeres kapcsolatot tartó, a Kárpát-medencében megtelepedett magyarságról szóló híradás (Konstantinos Porphyrogenetos) ugyancsak az etnikai jellegű összefüggés tudatának korai kialakulását hitelesíti. A szavárd nevet viselő néprész éppúgy a magyarság kialakulásának etnogenetikai folyamatából egy bizonyos időpontban kiszakadt töredék, mint a baskird népcsoport, csak hogy ebben az esetben az elszakadás a Don-vidéken történt, míg a baskirdok esetében még a Volgánál.

Az eredetközösség hagyománya azonban a keresztény Európába beilleszkedő magyarság körében gyorsan elsorvadt, nem élte túl a 13. századot. A honfoglalást követően a fejedelmi, majd 1000 után a királyi hatalom kíméletlenül szétbontotta az egyébként is meglazult törzsi kötelékeket, s az eredeti etnikai hovatartozás (például a kabarok esetében) az uralmi szervezet kialakuló territóriális keretei és a kevert települési viszonyok közt hamar háttérbe szorult. Az államalapítástól egyértelműen megragadható a „nép” fogalmának tartalmi változása: a „népbe” nem mindenki tartozik bele, aki a magyar király hatalma alatt él, hanem csak a szabadok, ezek viszont nyelvi, etnikai eredetre való tekintet nélkül. A szolga megőlése például nem tartozott a törvény megsértése, a

„béke” megtörésének fogalma alá, hanem egyezkedés tárgyát képező vagyoni jogi probléma volt, minthogy a szolga nem tartozott a „népbe”. A politikai-territoriális és társadalmi-jogi kritériumok által behatárolt, az adott politikai territórium valamennyi szabad alattvalóját egységként szemlélő gens Ungarorum fogalma mellett azonban az Árpád-korban még élt (noha forrásokban nehezen megragadhatóan) a nyelv és az eredetközösség elve is. Kálmán király törvényeiben például megkülönböztettek magyar és idegen szolgát.

A magyarság kialakulásában az eredeti ugor elemet számarányában felülmúló török etnikai csoportok játszottak nagy szerepet. E keveredés természetesen nem néhány évszázad, hanem egy évezrednél hosszabb időszak fejleménye volt, melynek során azonban nem zárt törzsi kötelékek, hanem valamely más törzsi-törzsszövetségi rendszerből kivált csoportok, néptöredékek csatlakoztak az integráló erőtt jelentő Magyar vagy Megyer törzshöz. (A „rész, töredék” jelentésű török Keszi törzsnév is például a csatlakozás körülményeinek emlékét őrzi.) A századokon át érvényesülő türk hatás és keveredés során a török csoportok szavakat adtak át, de átvették a magyar nyelvet (a magyar nyelv alapszerkezete és tőszókészletének mintegy fele finnugor eredetű, ezzel szemben e szókészlet egytizedénél kevesebb a török jövevényszó). A szerző megállapítása szerint aligha lenne magyarázható a magyarság régészeti hagyatékában, műveltségében és nyelvében 900 körül mutatkozó viszonylagos homogenitás, ha a törzsek többségének török eredetű neveit etnikai nevékként fognánk fel. Az eredmény csak úgy érthető, ha a törzsi népességnek legalábbis zöme már hosszabb ideje (esetleg századokkal korábban) magyarul beszélt. Ez viszont csak úgy gondolható el, ha a törzsek alapvetően nem „etnikus” csoportok, hanem olyan tágabb szervezeti keretek voltak, melyeken belül az újabb és újabb idegen etnikai elemek asszimilációját a társadalmi szerveződés szűkebb csoportjai, a nemzetségek végezték el. Az

etnikai asszimiláció legfőbb csoportközege tehát minden jel szerint nem maga a törzsi keret, hanem a közös eredet mítosz körül integrálódott s politikailag szervezett nemzetség, vagy klán volt. A nemzetségi közösség megannyi maradványa még a korai Árpád-kor törvényhozásában (István, László, Kálmán törvényei) is megtalálható. A magyarság történetében a nemzetség már a 6–7. századtól alapvetően nem tényleges vérokonságon alapuló közösség volt, hanem viszonylag nagy létszámú, s állagában minden bizonnyal változékony képződmény, mely előszeretettel fogadott be a nemzetség vagyonát, hadi erejét, hatalmát gyarapító jövevényeket, és vetett ki magából elszegényedett elemeket. E körülmény azonban nem zárta ki, hogy bizonyos idő múltán az újonnan csatlakozottakban is kialakuljon a közös őstől való leszármazás meggyőződése. Szűcs Jenő megfogalmazása szerint a vérközösség hipotézise nem egyéb, mint barbár fokon a társadalmi korporáció fogalmi megragadásának eszköze. A nemzetségbe befogadott jövevény szimbolikusan részesévé vált a vérközösségnek, s ezen át a nemzetség jog- és hagyományközösségének („vérszerződés”-motívuma, atyafiúvá-fogadás szokása, stb.), megtörténik az érdekközösség mágikus szentesítése. A csatlakozó egyének vagy csoportok annyiban váltak a „társadalom” részeivé, amennyiben a nemzetségi jog- és tradícióközösség, következképpen hipotetikus eredetközösség tagjaivá váltak. A nomád, félnomád társadalmak szerveztében a gyors felbomlásra és újjáalakulásra hajlamos, mesterségesen szervezett törzsszel ellentétben általában a nemzetség volt az alapvetőbb és állandóbb jellegű képződmény. Ez a honfoglalás kori magyar társadalomra is érvényes, hiszen a törzsek emléke már az ezredforduló után teljesen feledésbe merült, a meginduló keresztény történetírás azokat már nem ismerte (csak Konstantinos feljegyzései és helynevek tudósítanak róluk). A nemzetségi szálon fenntartott korábbi tudati elemek és a korai feudális állam általi népszemlélet sajátos együttélése, párhuz-

mossága figyelhető meg a korai Árpád-korban, hiszen a törvénykönyvekben és a mondavilágban megragadható nyomok mellett Anonymus ugyancsak megemlékezik a közös népi hagyománykincs, történeti emlékezet továbbéléséről, sőt a szerző szerint az 1046. és 1060/61. évi pogányfelkelések is utolsó nyílt manifesztációi voltak egy múltban gyökerező szemléletmódnak és tudattartalomnak. Mindkét mozgalom a régi hitvilág látványos rítusai jegyében bontakozott ki, és az ősi szokásjog követelésével összekapcsolva, amelynek csak egy meghatározott, közös tudattal és tradíciókkal rendelkező közösségen belül van (az ősök közössége révén) normatív értéke. A jogszokás és

hitvilágbeli összefüggés azt tanúsítja, hogy e szemlélettel valamilyen mértékben még az egész népköteléket átfogóan kell számolnunk az ezredfordulót követő évszázadban is. Létezett és hatott egy olyan szemlélet, mely szerint a „nép” nem csupán mint hipotetikus vérközösség alkotott összefüggő egész, hanem az ősiségből eredeztetett etikai normatív szokásrendszer összefüggésének tudata által rendezett „társadalom”. Szűcs Jenő véleménye szerint ebben a szemléletmódban és a mögöttes tudattartalomban rejlik a barbár etnikai szemlélet lényege.

Pósán László

Peter Burke: Népi kultúra a kora újkori Európában
Századvég Kiadó – Hajnal István Kör, Budapest, 1991, 414 old.

Európa népi kultúrájának összefoglaló jellegű elemzésére vállalkozni igen merész és összetett feladat. Jelentős alkotások sora mutatja e terület vizsgálatának jelentőségét, gondoljunk csak J.G. Frazer, W. Brüchner, S. Thompson, V.J. Propp vagy a magyarok közül Vargyas Lajos, Ortutay Gyula, Berze Nagy János munkáira. Ezek a művek általában „csak” kisebb részterületek mélységi feltárására törekcszenek, egy kutatási irány többszemponutú, részletes elemzése a céljuk.

Az 1970-es évek végén Peter Burke angol kutató szintézisigényű munka megírására vállalkozott. A nálunk talán kevésbé ismert szerzőnek már igen figyelemreméltó történeti, kultúrszociológiai tanulmányai sejtették egy nagyobb ívű mű születését. 1978-ban, Londonban meg is jelent a Burke számára nemzetközi elismerést hozó Népi kultúra a kora újkori Európában című kötet.

A könyv valójában 9 fő problémakört felölelő esszégyűjtemény. Peter Burke vizsgálatai az 1500–1800 közötti éveket átfogva

egész Európára kiterjednek. A szerző tisztában van azzal, hogy ilyen nagy terület minden részletre kitekintő elemzése egy könyv kereteit szétfeszítheti, s hogy nagyon óvatosan kell bánnia olyan korántsem egységes alapfogalmakkal, mint „hagyományos kultúra” vagy „kora újkori Európa”. Így is jelöli meg dolgozata irányvonalát: „a népi kultúra kódrendszerét, és nem az egyedi jelentéstartalmakat kutatja, ... az állandó elemeket és a főbb trendeket próbálja meg vázlatosan leírni.” Ezen egységek vizsgálata, s egy rendszer építőelemeiként való bemutatása tehát a cél.

Az első nagy fejezet az oly sokat használt, s oly sokféleképpen értelmezett fogalmak között próbál meg rendet teremteni. Népi kultúrán az eliten kívüli társadalmi csoportok (ld. 2. fejezet) által „közösén értelmezett jelentések, attitűdök és értékek, illetve az azokat hordozó, kifejező szimbolikus formák (előadások, tárgyak) rendszerét” érti a szerző.